

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ
ΑΝΟΙΚΤΑ ΑΚΑΔΗΜΑΪΚΑ ΜΑΘΗΜΑΤΑ

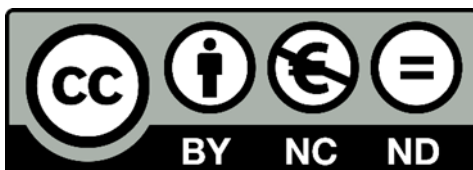

Τίτλος Μαθήματος: Αρχαία Ελληνική Γλώσσα - Θεματογραφία II

Ενότητα: Αρχαία Ελληνική Γλώσσα 3

Διδάσκουσα: Καθηγήτρια Ελένη Χουλιαρά - Ράϊου

Τμήμα: Φιλολογίας

Με τη συγχρηματοδότηση της Ελλάδας και της Ευρωπαϊκής Ένωσης

A. ΚΕΙΜΕΝΟ

[Κακία] προσέδραμεν τῷ Ἡρακλεῖ καὶ εἶπεν· ὀρῶ σε, ὦ Ἡράκλεις, ἀποροῦντα ποῖαν ὁδὸν ἐπὶ τὸν βίον τράπη. Ἐὰν οὖν ἐμὲ φίλην ποιησάμενος, ἐπὶ τὴν ἡδίστην τε καὶ ῥάστην ὁδὸν ἄξω σε, καὶ τῶν μὲν τερπνῶν οὐδενὸς ἄγευστος ἔσει, τῶν δὲ χαλεπῶν ἄπειρος διαβιώσει. Πρῶτον μὲν γὰρ οὐ πολέμων οὐδὲ πραγμάτων φροντιεῖς, ἀλλὰ σκοπούμενος διέσει τί ἂν κεχαρισμένον ἢ σιτίον ἢ ποτὸν εὔροις, ἢ τί ἂν ἰδὼν ἢ ἀκούσας τερφθείης [...].

Ξενοφώντας, *Ἀπομνημονεύματα* 2.1.23

B. ΣΥΝΤΑΚΤΙΚΟ

ΠΛΑΓΙΕΣ ΕΡΩΤΗΜΑΤΙΚΕΣ ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ

Οι πλάγιες ερωτηματικές προτάσεις αποτελούν εξαρτημένη μορφή των κύριων ερωτηματικών προτάσεων.

- Εξάρτηση

Οι πλάγιες ερωτήσεις εξαρτώνται από ρήματα:

λεκτικά, ερωτηματικά και απορίας (*λέγω, ἀποκρίνομαι, ἐρωτῶ, πυνθάνομαι, ζητῶ, ἀπορῶ, θαυμάζω*)

Ωστόσο μπορούν να εξαρτηθούν και από άλλα ρήματα, τα οποία ενέχουν σε συγκεκριμένα συμφραζόμενα τη σημασία των «ερωτώ», «απορώ», όπως τα:

διανοητικής ενέργειας, αίσθησης και ψυχικής διάθεσης (*γιγνώσκω, οἶδα, βουλευομαι, ἐρευνῶ, ὀρῶ, αἰσθάνομαι, δέδοικα, φοβοῦμαι*)

επιμέλειας και απόπειρας (*πειρῶμαι, σκοπῶ / σκοποῦμαι, ἐπιμελοῦμαι, φροντίζω, φυλάττομαι, προσέχω*)

ἡρώτων αὐτὸν τὸ στράτευμα ὅποσον εἶη (Ξεν. *Κύρου Ἀνάβασις* 4.4.17)

τοῦτ' αὐτὸ ἀπόκριναι, εἰ ἀληθῆ λέγομεν ἢ οὐκ ἀληθῆ (Πλάτ. *Κρίτων* 48a)

πολλάκις ἐσκόπει τί διαφέρει μανίας ἀμαθία (Ξεν. *Ἀπομνημονεύματα* 1.2.50)

ὅπως ἂν...οἱ στρατιῶται περὶ τοῦ στρατεύεσθαι βουλευῶνται, τούτου πειράσομαι ἐπιμελεῖσθαι (Ξεν. *Κύρου Παιδεία* 5.5.48)

δέδοικα ὅ,τι ἀποκρινοῦμαι (Πλάτ. *Θεαίτητος* 195c)

- Εισαγωγή

Ο τρόπος εισαγωγής των πλαγίων ερωτήσεων εξαρτάται από τον τρόπο εισαγωγής των κύριων ερωτηματικών προτάσεων.

Οι πλάγιες ερωτήσεις ολικής αγνοίας εισάγονται με το ερωτηματικό μόριο *εἰ* και πιο σπάνια με τα *ἐὰν* και *ἂν* και ἀναλογίζεται ἤδη και σκοπεῖ, εἴ τινά τι ἡδίκηκεν (Πλάτ. *Πολιτεία* 330e)

εἰ δέ σοι μὴ δοκεῖ, σκέψαι, ἐὰν τόδε σοι μᾶλλον ἀρέσκη (Ξεν. *Ἀπομνημονεύματα* 4.4.12)

Οι πλάγιες ερωτήσεις μερικής αγνοίας εισάγονται με ερωτηματικές αντωνυμίες και ερωτηματικά επιρρήματα *ἠρώτων αὐτοὺς τίνες εἶεν* (Ξεν. *Κύρου Ἀνάβασις* 4.5.10)

ἀπορῶν ποῖ τράποιτο ἐπὶ λόφον τινὰ καταφεύγει (Ξεν. *Κύρου Παιδεία* 3.1.4)

Η εισαγωγή των πλάγιων ερωτηματικών προτάσεων με αναφορικές αντωνυμίες και επιρρήματα είναι συχνότατη. Για να εισαγάγουν πλάγιες ερωτήσεις κατά κύριο λόγο χρησιμοποιούνται οι λεγόμενες αόριστες αναφορικές αντωνυμίες (*ὅστις, ὅποιος, ὅποσος, ὁπότερος, ὀπηλίκος*) και τα αόριστα αναφορικά επιρρήματα (*ὅπου, ὅπη, ὁπόθεν, ὅπως* κ.τ.λ.).

Αρκετές φορές ωστόσο παρατηρείται πλάγιες ερωτηματικές προτάσεις να εισάγονται και με οριστικές αναφορικές αντωνυμίες. Οι πλάγιες ερωτήσεις στην περίπτωση αυτή εξαρτώνται από ρήματα αισθητικά και γνωστικά και όχι από ρήματα που δηλώνουν απορία ή εκφράζουν ερώτηση. Για το λόγο αυτό δημιουργείται σύγχυση στη συντακτική αναγνώρισή τους. Στην πραγματικότητα ο ερωτηματικός τους τόνος έχει εξασθενήσει τόσο, ώστε συγχέονται με τις αναφορικές

τελευτῶν ἔλεγε ὅσα ἀγαθὰ Κῆρος Πέρσας πεποιήκοι (Ηροδ. *Ἱστορίαι* 3.75)

ἐνθυμοῦ δὲ καὶ τῶν εἰδότην ὅ,τι τε λέγουσι καὶ ὅ,τι ποιοῦσι (Ξεν. *Ἀπομνημονεύματα* 3.6.17)

Οι διμελείς πλάγιες ερωτήσεις εισάγονται με τους εξής τρόπους:

(α) *πότερον / πότερα...ἢ* Με αυτή τη σύνδεση δίνεται έμφαση στο δεύτερο μέλος της πλάγιας ερωτηματικής πρότασης.

(β) *εἰ...ἢ* Με τη σύνδεση αυτή η δεύτερη εναλλακτική φαίνεται πιο πιθανή.

(γ) *εἴτε...εἴτε* Στη σύνδεση αυτή δίνεται ίδια σπουδαιότητα και στις δύο εναλλακτικές.

διηρώτα τὸν Κῆρον πότερον βούλοιο μένειν ἢ ἀπιέναι (Ξεν. *Κύρου Παιδεία* 1.3.15)

ἠρώτα εἰ αὐτοῖς τοῖς ἀνδράσι σπένδοιτο..., ἢ καὶ τοῖς ἄλλοις ἔσονται οἱ σπονδαί (Ξεν. *Κύρου Ἀνάβασις* 2.3.7)

τὴν σκέψιν ποιῶμεθα εἴτε ὠφέλειαν εἴτε βλάβην παρέχει (Πλάτ. *Φαῖδρος* 237d)

- Εκφορά

Οι πλάγιες ερωτηματικές προτάσεις εκφέρονται με τις εγκλίσεις με τις οποίες εκφέρονται οι ευθείες ερωτήσεις. Έτσι ύστερα από εξάρτηση από ρήμα αρκτικού χρόνου, οι πλάγιες ερωτηματικές προτάσεις εκφέρονται με:

(α) **Οριστική** Όταν το περιεχόμενο της πρότασης δηλώνει το πραγματικό

(β) **Δυνητική Οριστική** Όταν το περιεχόμενο της δευτερεύουσας παρουσιάζεται ως δυνατό στο παρελθόν ή αδύνατο να πραγματοποιηθεί

(γ) **Δυνητική Ευκτική** Όταν το περιεχόμενο της δευτερεύουσας παρουσιάζεται ως δυνατό στο παρόν

(δ) **Υποτακτική** (απορηματική) Όταν το ρήμα της πλάγιας ερωτηματικής πρότασης εκφράζει επιθυμία, βούληση, προσδοκία του υποκειμένου

(ε) **Υποτακτική με ἄν** Όταν το νόημα της πλάγιας ερωτηματικής ενέχει προϋπόθεση

αὐτὸ οὖν προσήκει σκοπεῖν, πότερον ἀγαθὰ ἢ κακὰ ἐστὶ τὰ πεπραγμένα (Ξεν. Ἑλληνικά 5.2.33) *τοὺς Ἕλληνας ἐδίδαξαν ὃν τρόπον...μεγάλην ἂν τὴν Ἑλλάδα ποιήσειαν* (Ισοκρ. Παναθηναϊκὸς 44) *τὰ ἐκπώματα...οὐκ οἶδ' εἰ Χρυσάντα τουτωῖ δῶ* (Ξεν. Κύρου Παιδεία 8.4.16) *σκέψασθαι δέ, ὧ ἄνδρες δικασταί, ἐὰν ἰκανὸν γένηται τεκμήριον* (Λυσ. Κατὰ Ἀλκιβιάδου Β' 5)

Όταν η πλάγια ερώτηση εξαρτάται από ρήμα ιστορικού χρόνου, συνήθως μετατρέπει την απλή Οριστική και την Υποτακτική σε Ευκτική του πλαγίου λόγου, ενώ διατηρεί τη δυνητική Οριστική και δυνητική Ευκτική *ἤρητο εἴ τις ἐμοῦ εἴη σοφώτερος* (Πλάτ. Ἀπολογία 21a)

Πολλές φορές η Οριστική και η Υποτακτική διατηρούνται ακόμη και μετά από εξάρτηση της πλάγιας ερώτησης από ιστορικό χρόνο, όταν το περιεχόμενό της μπορεί να έχει εφαρμογή και στο παρόν *ἐσκόπει τί διαφέρει μανίας ἀμαθία* (Ξεν. Ἀπομνημονεύματα 1.2.50) *ἐβουλεύοντο εἴτε κατακαύσωσι εἴτε τι ἄλλο χρήσονται* (Θουκ. Ἱστορία 2.4)

- Λειτουργία

Οι πλάγιες ερωτήσεις είναι ονοματικές προτάσεις, επομένως λειτουργούν ως αντικείμενο σε ρήματα με τα οποία συντάσσονται, ως υποκείμενο σε απρόσωπα ρήματα και εκφράσεις και επεξήγηση σε όρο άλλης (συνήθως της κύριας) πρότασης *ὄ,τι δὲ ποιήσοι, οὐδὲ τούτοις εἶπε* (Ξεν. Κύρου Ἀνάβασις 2.2.2) *ἀπορεῖται πότερόν ἐστι (τὸ ἀγαθὸν) μαθητὸν ἢ ἐθιστὸν* (Αριστ. Ἠθικὰ Νικομάχεια 1099b) *ταῦτα θαυμάζω...πόσον πολεμεῖτε χρόνον Φιλίππῳ* (Δημοσθ. Ὀλυμπιακὸς Β' 25)

Τα ρήματα που σημαίνουν φροντίδα και επιμέλεια πολλές φορές συντάσσονται με πλάγια ερώτηση η οποία εισάγεται με το *ὅπως* και εκφέρεται με Οριστική μέλλοντα, Υποτακτική ή Ευκτική μέλλοντα. Η σημασία αυτών των προτάσεων δύσκολα ξεχωρίζει από εκείνη των τελικών. Ωστόσο τα ρήματα επιμέλειας και φροντίδας εκφράζουν ενέργεια, η οποία χρειάζεται να μεταβεί σε κάποιο αντικείμενο, το οποίο συμπληρώνει την έννοιά τους *δοκεῖ ἡμῖν ἐπιμελεῖσθαι ὅπως τοὺς ἀδικοῦντας ἐξευρήσομεν* (Θουκ. Ἱστορία 4.118) *τὸ δὲ μάθημα ἐστὶν ἐβουλία περὶ τε τῶν οἰκείων, ὅπως ἂν ἄριστα τὴν αὐτοῦ οἰκίαν διοικοῖ* (Πλάτ. Πρωταγόρας 318e) *οἱ νόμοι ἐπιμέλονται ὅπως...μὴ τοιοῦτοι ἔσονται οἱ πολῖται* (Ξεν. Κύρου Παιδεία 1.2.3) (ωστόσο πρβλ. τη θεωρία των τελικών προτάσεων).

Από τέτοιου είδους εκφράσεις όπως οι παραπάνω και ύστερα από παράλειψη του κύριου ρήματος (συνήθως *ὄρα, ὀρᾶτε, σκόπει, σκοπεῖτε*), το *ὅπως* με Οριστική μέλλοντα εισάγει κύρια πρόταση επιθυμίας, με έντονο το νόημα της προσταγής *ὅπως οὖν ἔσεσθε ἄξιοι τῆς ἐλευθερίας, ἧς κέκτησθε* (Ξεν. Κύρου Ἀνάβασις 1.7.2).

Με τα ρήματα φόβου και ενδιασμού συντάσσονται ονοματικές προτάσεις που εισάγονται με τα *ὅπως* (*μὴ*) και *μὴ*. Οι προτάσεις αυτές συχνά συγχέονται με τις πλάγιες ερωτηματικές, δεδομένου ότι ο φόβος και ο ενδιασμός μπορούν να εκφέρονται και σε μορφή ερώτησης. Ωστόσο οι δευτερεύουσες αυτές προτάσεις ανήκουν στην κατηγορία των ονοματικών ενδοιαστικών προτάσεων.

Ορισμένα από τα λεγόμενα ρήματα ψυχικού πάθους συντάσσονται με δευτερεύουσα πρόταση που εισάγεται με το *εἰ* (*θαυμάζω, ἄχθομαι, ἀγανακτῶ, φθονῶ, αἰσχύνομαι, αἰσχρὸν ἔστι* κ.τ.λ). Τις περισσότερες φορές η πρόταση αυτή χαρακτηρίζεται ως αιτιολογική, γιατί θεωρείται ότι συγκεκριμενοποιεί την αιτία του πάθους. Ορισμένα από τα ρήματα αυτά ωστόσο λειτουργούν ως μεταβατικά και τότε συντάσσονται με πλάγια ερωτηματική πρόταση ως αντικείμενό τους, η οποία εισάγεται με *εἰ* (αν είναι ολικής άγνοιας). Όταν τα ίδια ρήματα λειτουργούν ως αμετάβατα, η πρόταση που τα συνοδεύει χαρακτηρίζεται ως αιτιολογική

θαυμάζω δ' εἴ τις οἶται τοὺς τὴν εὐσέβειαν ἀσκοῦντας καρτερεῖν (Ισοκρ. *Περὶ Εἰρήνης* 33)

θαυμάζω δὲ καὶ ὅστις ἔσται ὁ ἀντερῶν (Θουκ. *Ἱστορία* 3.38)

οὐδὲν θαυμάζω, εἰ Κραζάρης... ὀκνεῖ περὶ τε ὑμῶν (Ξεν. *Κύρου Παιδεία* 4.5.20)

ἐγὼ τὸν Εὐήνον ἐμακάρισα, εἰ ὡς ἀληθῶς ἔχει ταύτην τὴν τέχνην (Πλάτ. *Ἀπολογία* 20b)

Γ. ΓΡΑΜΜΑΤΙΚΗ

ΠΑΡΑΘΕΤΙΚΑ ΕΠΙΘΕΤΟΥ ΚΑΙ ΕΠΙΡΡΗΜΑΤΟΣ

Βαθμοί και παραθετικά επιθέτων

Ένα ουσιαστικό προσδιορίζεται από ένα επίθετο η ποιότητα ή η ιδιότητα του οποίου πολλές φορές υπάρχει σε διαφορετικό βαθμό, ο οποίος δηλώνεται με διαφορετικούς τύπους που ονομάζονται βαθμοί του επιθέτου. Οι βαθμοί των επιθέτων είναι τρεις:

A) Θετικός

Όταν το επίθετο εκφράζει απλώς μια ποιότητα ή μια ιδιότητα του εκάστοτε προσδιοριζόμενου ουσιαστικού ονομάζεται επίθετο θετικού βαθμού *ὁ δίκαιος ἀνὴρ*

B) Συγκριτικός

Όταν το επίθετο προσδίδει στο προσδιοριζόμενο ουσιαστικό μια ιδιότητα ή ποιότητα σε βαθμό ανώτερο σε σύγκριση με άλλο ή άλλα ονομάζεται επίθετο συγκριτικού βαθμού *χρυσὸς κρείσσων πολλῶν χρημάτων*

Γ) Υπερθετικός

Όταν το επίθετο προσδίδει σε ένα όνομα ποιότητα ή ιδιότητα στον ύψιστο βαθμό, τότε αυτό ονομάζεται επίθετο υπερθετικού βαθμού. Όταν το επίθετο υπερθετικού βαθμού φανερώνει ότι κάποιο όνομα έχει μια ιδιότητα στον ανώτερο βαθμό, χωρίς σύγκριση προς άλλα λέγεται απόλυτο υπερθετικό *ἀνὴρ δικαιοτάτος*

Όταν το επίθετο υπερθετικού βαθμού φανερώνει ότι ένα όνομα έχει μια ιδιότητα στον ανώτερο βαθμό συγκριτικά με άλλα του ίδιου είδους λέγεται σχετικό υπερθετικό *Σωκράτης ἀπάντων σοφώτατος*

Ο συγκριτικός και ο υπερθετικός ονομάζονται παραθετικά του επιθέτου και είτε σχηματίζονται μονολεκτικά είτε περιφραστικά.

Μονολεκτικός σχηματισμός παραθετικών

Τα παραθετικά ενός επιθέτου σχηματίζονται με την προσθήκη στο θέμα του θετικού του αρσενικού των καταλήξεων *-τερος, -τερα, -τερον* στο συγκριτικό και *-τατος, -τατη, -τατον* στον υπερθετικό

ξηρός – ξηρότερος – ξηρότατος

βαρὺς – βαρύτερος – βαρύτατος

ἀληθής (θ. ἀληθεσ-) – ἀληθέστερος – ἀληθέστατος

Τα επίθετα που λήγουν σε *-ος* και έχουν βραχεία παραλήγουσα τρέπουν κατά το σχηματισμό των παραθετικών τους το *ο* του θέματος σε *ω*

σοφὸς – σοφώτερος – σοφώτατος

νέος – νεώτερος – νεώτατος

ἰκανὸς (θ. ἰκάνο-) – ἰκανώτερος – ἰκανώτατος

Εξαιρέση στον κανόνα αυτό αποτελούν όσα επίθετα είναι σύνθετα με δεύτερο συνθετικό τις λέξεις *ψυχή, λύπη, τιμή, νίκη, κῶρος, θυμός, κίνδυνος* και τα επίθετα *ἀνιάρος, λιτός, φιλός, τρανός, ἰσχυρός, φλύαρος, ἄκρατος*

τίμιος – τιμιώτερος – τιμιώτατος

ἀλλά ἔντιμος – ἐντιμότερος – ἐντιμότατος

Ορισμένα παραθετικά επιθέτων δε σχηματίζονται με τον τρόπο που περιγράφηκε παραπάνω, αλλά αναλογικά με άλλα επίθετα που παρουσιάζουν ομοιότητες στην κλίση με αυτά. Έτσι παρατηρούνται οι εξής καταλήξεις:

α) *-έστερος, -έστατος*

Αναλογικά με τα παραθετικά των σιγμόληκτων επιθέτων σε *-ης, -ες* (*ἀληθής*)

σώφρων – σωφρονέστερος – σωφρονέστατος

εὐδαίμων – εὐδαιμονέστερος – εὐδαιμονέστατος

ἀπλοῦς (θ. ἀπλο-) – ἀπλούστερος – ἀπλούστατος (από τα *ἀπλο-έστερος – ἀπλο-έστατος* αντίστοιχα)

β) *-ίστερος, -ίστατος*

Αναλογικά με το σχηματισμό των παραθετικών του επιθέτου *ἄχαρις* (*ἀχαρίστερος – ἀχαρίστατος*)

λάλος – λαλίστερος – λαλίστατος

βλάξ (θ. βλακ-) – βλακίστερος – βλακίστατος

κλέπτῆς – κλεπίστερος – κλεπίστατος

ἄρπαξ (θ. ἄρπαγ-) – ἀρπαγίστερος – ἀρπαγίστατος

γ) *-αίτερος, -αίτατος*

Κατ' αναλογία με τα παραθετικά του *παλαιὸς* (*παλαιότερος – παλαιάτατος*)

γεραῖος – γεραίτερος – γεραίτατος
 ἴσος – ἰσαίτερος – ἰσαίτατος
 ὄψιος – ὄψιαίτερος – ὄψιαίτατος
 ἤσυχος – ἤσυχαιτερος – ἤσυχαιτατος (αλλά και ἤσυχώτερος – ἤσυχώτατος)
 ἴδιος – ἰδιαίτερος – ἰδιαίτατος (αλλά και ἰδιώτερος – ἰδιώτατος)
 φίλος – φιλαίτερος – φιλαίτατος (και φίλτερος/φιλίων – φίλτατος)

Ανώμαλα παραθετικά

Ορισμένα επίθετα δε σχηματίζουν ομαλά τα παραθετικά τους, αλλά στο σχηματισμό λαμβάνουν τις καταλήξεις *-ίων, -ιον* στο συγκριτικό και *-ιστος, -ιστη, -ιστον* στον υπερθετικό.

Θετικός	Συγκριτικός	Υπερθετικός
ἀγαθός	ὁ, ἡ ἀμείνων, τὸ ἀμεινον	ἄριστος
	ὁ, ἡ βελτίων, τὸ βέλτιον	βέλτιστος
	ὁ, ἡ κρείττων, τὸ κρεῖττον	κράτιστος
	ὁ, ἡ λῶων, τὸ λῶον	λῶστος
αἰσχρὸς	ὁ, ἡ αἰσχίων, τὸ αἰσχιον	αἰσχιστος
ἐχθρὸς	ὁ, ἡ ἐχθίων, τὸ ἐχθιον	ἐχθιστος
ἡδὺς	ὁ, ἡ ἡδίων, τὸ ἡδιον	ἡδιστος
κακός	ὁ, ἡ κακίων, τὸ κάκιον	κάκιστος
	ὁ, ἡ ἥττων, τὸ ἥττον	ἥκιστα (επίρρημα)
	ὁ, ἡ χείρων, τὸ χεῖρον	χείριστος
μέγας	ὁ, ἡ μείζων, τὸ μείζον	μέγιστος
μικρὸς	ὁ, ἡ ἐλάττων, τὸ ἔλλατον	ἐλάχιστος
	μικρότερος	μικρότατος
ὀλίγος	ὁ, ἡ μείων, τὸ μείον	ὀλίγιστος
πολὺς	ὁ, ἡ πλέων, τὸ πλεόν	πλεῖστος
ῥάδιος	ὁ, ἡ ῥάων, τὸ ῥᾶον	ῥᾶστος
ταχὺς	ὁ, ἡ θάττων, τὸ θᾶττον	τάχιστος

Ο συγκριτικός των επιθέτων αυτών κλίνεται όπως το παρακάτω παράδειγμα:

(θ. βελτιον-, βελτιοσ-)

Ενικός αριθμός

Πληθυντικός αριθμός

ὁ, ἡ	βελτίων	τὸ	βέλτιον	οἱ, αἱ	βελτίονες/	τὰ	βελτίονα/βελτίω
τοῦ, τῆς	βελτίονος	τοῦ	βελτίονος		βελτίους	τῶν	βελτιόνων
τῷ, τῇ	βελτίονι	τῷ	βελτίονι	τῶν	βελτιόνων	τοῖς	βελτίοσι
τόν, τήν	βελτίονα/ βελτίω	τὸ	βέλτιον	τοῖς, ταῖς	βελτίοσι	τὰ	βελτίονα/βελτίω
ῶ	βέλτιον	ῶ	βέλτιον	τούς, τὰς	βελτίονας/ βελτίους	ῶ	βελτίονα/βελτίω
				ῶ	βελτιόνες/ βελτίους		

Παραθετικά επιρρήματος

Ο συγκριτικός βαθμός των επιρρημάτων σχηματίζεται από την ονομαστική ενικού του συγκριτικού του ουδετέρου του επιθέτου *δικαιότερον, ἥδιον, ἀληθέστερον*.

Ο υπερθετικός σχηματίζεται από την ονομαστική πληθυντικού του υπερθετικού του ουδετέρου του επιθέτου *δικαιότατα, ἥδιστα, σαφέστατα*.

Τα επιρρήματα *εὖ, ὀλίγον, πολὺ* σχηματίζουν τα παραθετικά τους ως εξής:

Θετικός	Συγκριτικός	Υπερθετικός
<i>εὖ</i>	<i>ἄμεινον</i>	<i>ἄριστα</i>
	<i>βέλτιον</i>	<i>βέλτιστα</i>
	<i>κρεῖττον</i>	<i>κράτιστα</i>
<i>ὀλίγον</i>	<i>μείον</i>	<i>ὀλίγιστα</i>
	<i>ἔλαττον</i>	<i>ἐλάχιστα</i>
	<i>ἥττον</i>	<i>ἥκιστα</i>
<i>πολὺ</i>	<i>πλέον</i>	<i>πλεῖστα και πλεῖστον</i>

Ορισμένα τοπικά και χρονικά επιρρήματα λαμβάνουν τις καταλήξεις *-τερω, -τατω* και *-τερον, -τατα* αντίστοιχα στον συγκριτικό και υπερθετικό

Θετικός	Συγκριτικός	Υπερθετικός
<i>ἄνω</i>	<i>ἀνωτέρω</i>	<i>ἀνωτάτω</i>
<i>ἄπωθεν</i>	<i>ἀπωτέρω</i>	<i>ἀπωτάτω</i>
<i>ἐγγὺς</i>	<i>ἐγγυτέρω</i>	<i>ἐγγυτάτω</i>
	<i>ἐγγύτερον</i>	<i>ἐγγύτατα</i>
	<i>ἔγγιον</i>	<i>ἔγγιστα</i>
<i>ἔξω</i>	<i>ἐξωτέρω</i>	<i>ἐξωτάτω</i>
<i>ἔσω</i>	<i>ἐσωτέρω</i>	<i>ἐσωτάτω</i>
<i>κάτω</i>	<i>κατωτέρω</i>	<i>κατωτάτω</i>
<i>πέρα</i>	<i>περαιτέρω</i>	-
<i>πόρρω</i>	<i>πορρωτέρω</i>	<i>πορρωτάτω</i>
<i>πάλαι</i>	<i>παλαιότερον</i>	<i>παλαιάτατα</i>
<i>πρωῖ</i>	<i>πρωιαίτερον</i>	<i>πρωιαίτατα</i>
	<i>πρωαίτερον</i>	<i>πρωαίτατα</i>
<i>ὄψε</i>	<i>ὄψιαίτερον</i>	<i>ὄψιαίτατα</i>

Τέλος τα επιρρήματα σχηματίζουν και περιφραστικά παραθετικά, με την προσθήκη στον θετικό βαθμό των *μᾶλλον* και *μάλιστα* για τον συγκριτικό και τον υπερθετικό αντίστοιχα *σαφῶς - μᾶλλον σαφῶς - μάλιστα σαφῶς*

Δ. ΜΕΤΑΦΡΑΣΤΙΚΗ ΘΕΩΡΙΑ

Δεν υπάρχουν ιδιαίτερες δυσκολίες στη νεοελληνική απόδοση των πλάγιων ερωτηματικών προτάσεων. Οι προβληματισμοί που ανακύπτουν οφείλονται συνήθως στον μακροπερίοδο συνθετικό αρχαιοελληνικό λόγο και όχι τόσο στη μετάφραση των προτάσεων καθαυτή. Ωστόσο θα σχολιαστούν τρία σημεία.

Η ακριβής απόδοση της αντωνυμίας *πότερος* είναι «ποιος απ' τους δύο». Μια τέτοια μετάφραση στη νεοελληνική είναι δυνατή, όμως μπορεί εύκολα να απλοποιηθεί *ήρώτα πότερον λῶον εἴη αὐτῶ πορεύεσθαι ἢ μένειν* (Ξεν. *Κύρου Ανάβασις* 3.1.7): «ρωτούσε ποιο / τι απ' τα δύο ήταν καλύτερο γι' αυτόν, να συνεχίσει την πορεία ή να παραμείνει / ρωτούσε αν ήταν καλύτερο γι' αυτόν να συνεχίσει την πορεία ή να παραμείνει».

Προβληματισμός προκαλείται σε περιπτώσεις όπου μια πλάγια ερώτηση συγγέεται νοηματικά με μια τελική, όταν εισάγεται με το *ὅπως*. Όπως όμως δηλώθηκε παραπάνω, με τα ρήματα επιμέλειας και φροντίδας η πρόταση που ακολουθεί χαρακτηρίζεται ως πλάγια ερωτηματική και ως τέτοια μεταφράζεται *σκεπτέον μοι δοκεῖ εἶναι...ὅπως ὡς ἀσφαλέστατα ἄπιμεν καὶ ὅπως τὰ ἐπιτήδεια ἔζομεν* (Ξεν. *Κύρου Ανάβασις* 1.3.11): «μου φαίνεται ότι πρέπει να σκεφτούμε πώς θα αποχωρήσουμε όσο το δυνατόν ασφαλέστερα και πώς θα προμηθευτούμε τα (απαραίτητα) εφόδια», *ἐπεμέλετο ὅπως μήτε ἄσιτοι μήτε ἄποτοί ποτε ἔσονται* (Ξεν. *Κύρου Παιδεία* 8.1.43): «φρόντιζε πώς να μην τους λείπει ποτέ ούτε φαγητό ούτε ποτό».

Τέλος, όταν πρόταση εισαγόμενη με το *ὅπως* δεν εξαρτάται από κάποια κύρια και ενέχει έτσι θέση ανεξάρτητης μεταφράζεται ως κύρια, ενώ ο σύνδεσμος δε μεταφράζεται *ὅπως δὲ τοῦτο μὴ διδάξεις μηδένα* (Ξεν. *Συμπόσιον* 4.20): «όμως αυτό μην το πεις σε κανένα».

Ε. ΑΣΚΗΣΕΙΣ

1. *ἡδίστην*: να γραφούν οι άλλοι βαθμοί του επιθέτου στο ίδιο γένος, αριθμό και πτώση

ῥάστην: να κλιθεί το ουδέτερο συγκριτικού και στους δύο αριθμούς

φροντιεῖς: να κλιθεί η Ευκτική μέλλοντα μέσης φωνής

2. α) Να αναλυθεί η δευτερεύουσα πρόταση της περιόδου (εισαγωγή, εκφορά, λειτουργία): *ὁρῶ σε, ὃ Ἡράκλεις, ἀποροῦντα ποίαν ὁδὸν ἐπὶ τὸν βίον τράπη*

β) Να μετατραπεί ο πλάγιος λόγος σε ευθύ στην παρακάτω περίοδο:

...ἀλλὰ σκοπούμενος διέσει τί ἂν κεχαρισμένον ἢ σιτίον ἢ ποτῶν εὔροις, ἢ τί ἂν ἰδὼν ἢ ἀκούσας τερφθείης

Δημήτρης Ρουμπέκας

**Ανοικτά Ακαδημαϊκά Μαθήματα
Πανεπιστήμιο Ιωαννίνων**

Τέλος Ενότητας

Χρηματοδότηση

- Το παρόν εκπαιδευτικό υλικό έχει αναπτυχθεί στα πλαίσια του εκπαιδευτικού έργου του διδάσκοντα.
- Το έργο «**Ανοικτά Ακαδημαϊκά Μαθήματα στο Πανεπιστήμιο Ιωαννίνων**» έχει χρηματοδοτήσει μόνο τη αναδιαμόρφωση του εκπαιδευτικού υλικού.
- Το έργο υλοποιείται στο πλαίσιο του Επιχειρησιακού Προγράμματος «Εκπαίδευση και Δια Βίου Μάθηση» και συγχρηματοδοτείται από την Ευρωπαϊκή Ένωση (Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο) και από εθνικούς πόρους.

Σημειώματα

Σημείωμα Αναφοράς

Copyright Πανεπιστήμιο Ιωαννίνων, Διδάσκουσα: Καθηγήτρια Ελένη Χουλιαρά - Ράϊου.
«Αρχαία Ελληνική Γλώσσα - Θεματογραφία II. Αρχαία Ελληνική Γλώσσα 3». Έκδοση: 1.0.
Ιωάννινα 2014. Διαθέσιμο από τη δικτυακή διεύθυνση:
<http://ecourse.uoi.gr/course/view.php?id=1494>.

Σημείωμα Αδειοδότησης

- Το παρόν υλικό διατίθεται με τους όρους της άδειας χρήσης Creative Commons Αναφορά Δημιουργού - Μη Εμπορική Χρήση – Όχι Παράγωγα Έργα, Διεθνής Έκδοση 4.0 [1] ή μεταγενέστερη.

[1] <https://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/4.0/>.

Ως Μη Εμπορική ορίζεται η χρήση:

που δεν περιλαμβάνει άμεσο ή έμμεσο οικονομικό όφελος από την χρήση του έργου, για το διανομέα του έργου και αδειοδόχο.

που δεν περιλαμβάνει οικονομική συναλλαγή ως προϋπόθεση για τη χρήση ή πρόσβαση στο έργο.

που δεν προσπορίζει στο διανομέα του έργου και αδειοδόχο έμμεσο οικονομικό όφελος (π.χ. διαφημίσεις) από την προβολή του έργου σε διαδικτυακό τόπο.

Ο δικαιούχος μπορεί να παρέχει στον αδειοδόχο ξεχωριστή άδεια να χρησιμοποιεί το έργο για εμπορική χρήση, εφόσον αυτό του ζητηθεί.